Ալեքսանդր Շիրվանզադե

Մելանիա

III և IV

Մի օր, սովորական զբոսանքից տուն վերադառնալով, Մելանիան աղախնից լսեց, թե մի անծանոթ հյուր կա ամուսնու առանձնասենյակում: Մի քանի րոպե անցած, երբ նա, հագուստը փոխելով, անցավ սեղանատուն նախաճաշ անելու, այնտեղ Սամսոնը շտապեց ներկայացնել հյուրին: Դա Սամսոնի քրոջ մարդու եղբայրն էր, ազգանունը Փիրուզյան, մոտ երեսուն տարեկան մի երիտասարդ: Նա ոչ տգեղ էր, ոչ գեղեցիկ, ոչ գեր, ոչ նիհար, բայց առողջ դեմքով, ուրախ աչքերով: Հագած էր սևագույն, երկայն «վիզիտկա», կլորակ փեշերով մոխրագույն վարտիք, ասեղնագործ շապիկ՝ բարձր օձիքով, որի ձյունային սպիտակությունը խիստ ներդաշնակում էր նրա դեմքի տակավին թարմ գույնին և փոքր-ինչ կարմրագույն ականջներին:

Սամսոնի բացատրությունից երևաց, որ Փիրուզյանը տասը տարի բացակա է եղել հայրենիքից, մեծ մասամբ ժամանակն անց է կացրել Պետերբուրգում: Այնտեղ նա, «մի քանի հանգամանքների պատճառով» (Փիրուզյանը գլուխը թեքեց կրծքին, արտասանելով. «երեխայություն»), ստիպված թողել է համալսարանը և մտել ծառայության ինչ-որ երկաթուղու վարչության մեջ: Սամսոնը նրան շատ անգամ է հանդիպել մայրաքաղաքում և հավանել է ու սիրել նրան: Հույսով է, որ Մելանիան էլ կհավանի, երբ կճանաչի:

Հայտնվեց, որ Փիրուզյանը պաշտոնը թողել է և մտադիր է հաստատվել Կովկասում:

Յատուկ Պոէմ

Ուզում է Բաքու գնալ, ես խորհուրդ չեմ տալիս, ասաց Սամսոնը, տասը տարի Պետերբուրգում ապրելուց հետո, մարդ չի կարող այդ քամու ու փոշու մեջ ապրել:

Փիրուզյանն ասաց, թե մայրաքաղաքի կյանքը ձանձրացրել է իրան, թե ժամանակ է հիմա լուրջ գործով զբաղվելու, թե վճռել է հարստանալ և ուզում է նավթային արդյունաբերությունը «ուսումնասիրել»: Մելանիան հետաքրքրվեց նրա անցյալով իբրև ազգականուհի, և Փիրուզյանը սկսեց հաճույքով պատմել մայրաքաղաքի թատրոնների, ցիրկերի, էլեկտրական կառքերի, ձիարշավների մասին: Նա առանձին աշխույժով խոսում էր վելոսիպեդիստների մասին, ինքը ճարպիկ վելոսիպեդիստ լինելով:

Երբեմն նրա հայացքը կանգ էր առնում Մելանիայի գեղեցիկ դեմքի վրա: Դիտող մարդը կարող էր նրա աչքերի մեջ կարդալ ինչ-որ ներքին գոհունակություն: Թվում էր, որ նա հիացած էր իր ազգականի կնոջ սիրունությամբ և, միևնույն ժամանակ ուրախ է, տեսնելով մարդու ու կնոջ հասակների մեջ ահագին տարբերություն: Իսկ Մելանիան սեղանի քով ուշադիր էր դեպի հյուրը իբրև բարեբարո տանտիկին. այսքանը միայն: Բայց այսօր առաջին անգամ լուրջ համեմատում էր Սամսոնին մի ուրիշ տղամարդի հետ և... հազիվ կարողանում զսպել հառաչանքը: Որքա՜ն Փիրուզյանը նսեմացնում էր իր ներկայությամբ Սամսոնին: Մեկից բուրում է առնական ուժը իր բոլոր եռանդով, մյուսի մեջ կյանքն արդեն անցել էր իր վառվռուն շրջանը, և անցել վաղո՜ւց: Գուցե Փիրուզյանը, Սամսոնի տարիքին հասնելով, կրկնակի ծերանա, բայց այժմ նա ունի մի հրապույր, որից առմիշտ զրկվել է Սամսոնը:

«Քսանութ տարի՛, տեր աստված», մտածեց Մելանիան, շրթունքները սեղմելով ատամների տակ: Այս արդեն չափից դուրս է, այս արդեն դեմ է բնության բոլոր օրենքներին, և միայն Մելանիան է զգում, թե ո՛րքան դեմ է... Գարնան մոտենալով՝ Մելանիան օրեցօր դառնում էր մտախոհ ու լուրջ: Այժմ նա այլևս չէր հետաքրքրվում սալոնային կյանքով: Նա նույնիսկ ձանձրացել էր այդ արիստոկրատիկ համարված շրջածևի կեղծ ու պատիր կանոններից ու հիասթափվել է ինչպես մի երեխա արդեն ծանոթ խաղալիքի վերաբերմամբ:

Նա նկատելու չափ գունատվել էր, բայց աչքերի հուրը քանի գնում սաստկանում էր: Նա խոսում էր սակավ, աշխատում էր Սամսոնի հետ երես առ երես չմնալ, փախչում էր, որքան կարող էր, նրա զգվանքներից, մանավանդ հանբույրներից: Նա ավելի ու ավելի ամփոփվում էր ինքն իր մեջ:

Շաբաթը երկու անգամ նա Փիրուզյանին հյուր է ընդունում և ճաշին՝ պահում Սամսոնի ցանկությամբ: Վարվում էր նրա հետ իբրև ազգական, պարզ, համարձակ, բայց առանց որևէ մտերմության, միշտ պահելով իր և նրա մեջ որոշ չափի տարածություն: Նրա մեջ կատարվում էին զարմանալի փոփոխություններ: Դեռ մի տարի առաջ մի հասարակ կին էր, գրեթե մեկն իր նախկին՝ շրջանի կիսաթմրած է ակներից: Տեղափոխվելով ուրիշ քաղաք, հանկարծ փոխվեց նոր կյանքի ասպարիզում, դարձավ սալոնային կին: Այժմ նա լրջամիտ էր և մտախոհ, որպես թե նրա գլուխը լեցուն էր համամարդկային հոգսերով:

Եվ այսքան փոփոխություններ ընդամենը մի տարվա ընթացքում:

Սամսոնը ուրախ էր նրա այս վերջին տրամադրությանը, ավելի, քան արիստոկրատիկ ձգտումներին: Բայց նա չգիտեր, որ հանգստությունն արտաքին է, որ Մելանիայի մեջ տեղի ունի ինչ-որ փոթորիկ և նրա արյունը ավելի ու ավելի է բորբոքվում, չնայելով ճակատի մռայլին, երեսի գունատությանը:

Մի անգամ Սամսոնը տուն վերադառնալով, անմիջապես անցավ ննջարանը երբ աղախնից իմացավ, որ Մելանիան այնտեղ է: Բաց անելով դռները, նա բևեռվեց շեմքի վրա: Նա հանդիպեց մի անսովոր, չտեսնված տեսարանի: Քանի մի քայլ հեռու, շքեղ տրյումոյի առջև, կանգնած էր Մելանիան՝ կիսամերկ, ոտաբոբիկ: Նա դիտում էր իրան ոտից մինչև գլուխ: Նրա բաց կուրծքը, սպիտակ ուսերը նկարվել էին արեգակի ջերմ շողերով ողողված սենյակի մեջտեղում որպես մի կլասիկական արձան, որպես մեկը Քանովայի ախտաբորբոք ձեռակերտներից: Միայն կենդանի, շարժական արձան, որ շուրջը տարածում էր հեշտանքի կիզիչ շողեր: Եվ այս շողերի մեջ նա լողում էր ինչպես մարմնացած կիրք: Բայց որպիսի քնքուշ, արբեցուցիչ ու կորուսիչ կիրք իր կանացի ամոթխածության մեջ իսկ:

Յատուկ Պոէմ

Արյունը խփեց Սամսոնի գլխին, աչքերը մթնեցին: Նա կամացուկ, ոտների ծայրերի վրա, մոտեցավ հետևից: Նա ուզում էր գրկել այդ կիսամերկ մարմինը, որ իրան և միմիայն իրան էր պատկանում, և խեղդել իր գրկի մեջ կրքերի բուռն թափով: Մելանիան երեսը հետ դարձրեց մի քայլ հեռու կանգնեց՝ առանց մազի չափ շփոթվելու:

Ի՞նչ ես անում այդ, գոչեց Սամսոնը, բարկացած ձևանալով:

Հանում եմ ինձանով, պատասխանեց Մելանիան, կարծես մարդուն ավելի գրգռելու համար:

Մելա՛նիտ, ի՞նչ է պատահել քեզ: Դու շատ ես փոխվել, դու այդպիսի կին չէիր:

Մելանիան սկսեց լուռ հագնվել: Հագուստը սփռվել էր հատակի վրա անկարգ, որպես անփույթ դերասանուհու զգեստները թատրոնական հանդերձարանում:

Մելա՛նիա, այդ քեզ իսկի չի սազում:

Ինչո՞ւ:

Դու հայ կին ես:

Հայ կինը արյուն չունի՞ պատասխանեց Մելանիան, հեգնարար ժպտալով:

Արյո՞ւն, կրկնեց Սամսոնը, այս մի հատիկ բառի մեջ զգալով ինչ-որ չար և սոսկալի իմաստ:

Արյո՛ւն, այո՛, արյո՛ւն:

Բայց գիտե՞ս ովքեր ունին այդպիսի արյուն:

Կոկետուհիները, լրացրեց Մելանիան անփույթ եղանակով, ժողովելով ուսերին սփռված խիտ մազերը:

Սամսոնը կաշկանդվեց նրա համարձակությունից:

Յատուկ Դրէմ

Մելանիան, թեքվելով, որ անկողնակալի տակից դուրս բերի հողաթափերը, ավելացրեց .

Ուրիշներն անում են տղամարդի համար, ես անում եմ ինձ համար: Կարծեմ, մի մեծ մեղք չէ:

Մելա՛նիա, այդ... անամոթություն է...

Մի բարձր արծաթահնչյուն կծու ծիծաղ տարածվեց փափուկ գարնանային մթնոլորտի մեջ, որպես ծիծեռնակի ծլվլոցը:

Անամոթությո՛ւն... որ այդպես է, ինչո՞ւ էիր ուզում գրկել ու համբուրել: Գրավիչ էի, առ՞: Հասկանում եմ. չէ՞ որ երիտասարդ եմ, գեղեցիկ, թարմ, և դու... ուզում էիր տիրանալ... Ցտեսություն...

Նա հանդարտ քայլերով դուրս գնաց, թեթևակի բարձրացնելով հագուստի փեշը հետևից:

Սամսոնը, ապշած նայեց նրա հետեից: Այդ կնոջ հողաթափերն անգամ տարածում էին ախտաշարժ ոգի փափուկ գորգի վրա...

«Նա ինձ ատում է», ասաց Սամսոնը ինքն իրան վճռաբար:

Նայեց անգիտակցաբար հայելուն և սարսափեց: Ողորմա՛ծ աստված, այդ կնոջ համեմատ նա ոչ միայն ծեր է, այլև զառամյալ: Նրա ճաղատ գլուխը, արագ-արագ ճերմակող ընթացքը, թուլացած ուսերը, խոր ընկած այտերը, բոլո՛րը, բոլորը արդեն սկսել են արտահայտել կենդանի մահացում: Զգո՞ւմ է արդյոք յուր երակների մեջ երիտասարդական արյուն, ինչպես կարծում էր: Ո՛չ, այս սուտ է, ինքնախաբեություն: Նա չի՛ կարող անողոք ժամանակի առաջն առնել: Ի՞նչ օգուտ կրքից, երբ...

Ա՛խ, խլեցե՛ք նրանից հարստության կեսը, միայն թե պակասեցրեք նրա տարիքն ևս կիսով չափ: Տվե՛ք նրան կյանք. որովհետև նա սիրում է Մելանիային և ուզում է նրանից սիրված լինել, որովհետև ուզում է ապրել բառի ընդարձակ մտքով:

«Միթե հայ կինը արյուն չուն՞», հնչում էին չարագուշակ բառերը Սամսոնի ականջներում:

Ամառվա սկզբին Մելանիան տեղափոխվեց ամառանոց: Նա չկարողացավ այդ տարի արտասահման գնալ, որովհետև Սամսոնը զբաղված էր: Քաղաքի մի լավ փողոցում կառուցանել էր տալիս սեփական տուն և ուզում էր մինչև վերջը անձամբ հետևել շինությանը:

Շաբաթը մի անգամ Սամսոնը գնում էր ամառանոց և կիրակի օրերն անցկացնում ընտանիքի մոտ: Երբեմն իր հետ տանում էր Փիրուզյանին: Մելանիան այժմ այլևս մի առանձին ուշադրություն չէր ցույց տալիս հյուրին, միայն նուրբ աչքը կարող էր նկատել, որ երբ տեսնում էր նրան, առաջին վայրկյան աչքերը շողշողում էին տարօրինակ: Բայց միայն մի վայրկյան, այնուհետև դեմքը սքողվում էր այն նուրբ քողով, որ քանի գնում, անթափանցելի էր դառնում:

Սամսոնը չէր նկատում այդ վայրկենական փոփոխությունը, և չէր էլ կարող նկատել: Ազգակցական կապի մասին նրա գաղափարն այնքան մաքուր էր, որ մտքովն անգամ չէր անցնում, թե Փիրուզյանը կարող է իր կնոջ վրա վատ աչքով նայել: Վերջապես Մելանիան այնքան քիչ էր հետաքրքրվում Փիրուզյանով, որ Սամսոնը երբեմն մտքում բարկանում էր նրա վրա: Ի՛նչպես կարելի է սառն վերաբերվել դեպի մի ազգական, որ ներս է մտնում թե չէ, իսկույն գրկում է Ժորժիկին, ուսերի վրա բարձրացնում և ամբողջ ժամանակ նրան բաց չի թողնում ձեռներից:

Մելա՛նիա, դարձավ նա մի օր կնոջը, դու քանի գնում, վատ ես վարվում Արտյուրի հետ: Չե՞ս հավանում:

Ի՛նչ հավանելու կամ չհավանելու բան կա. հարյուր ազգական ունիս, նա էլ նրանցից մեկը:

Բայց դու իմ ո՛չ մի ազգականի հետ այդպես սառը չես վարվել:

Չարժե այդ մասին խոսել, լա՛վ:

Մելանիան գրկեց Ժորժիկին և դրեց ծնկների վրա: Բաց արավ գունազարդ պատկերների մի ժողովածու (Փիրուզյանն էր նվիրել Ժորժիկին) բռնեց փոքրիկ մատիկը և շրջեցնելով պատկերների տակ, կարդում էր զանազան կենդանիների անուններ:

Սամսոնը զգացվեց ընտանեկան տեսարանից:

Հանաքը մի կողմ, ասաց նա, շուտով Ժորժիկը կարող է այբուբեն սովորել:

Շուտո՛վ, կրկնեց Մելանիան, դառը քմծիծաղ տալով, ո՛չ, դու դեռ շա՛տ պիտի սպասես:

Սամսոնը չըմբռնեց այս խոսքի մեջ թաքնված հեգնանքը:

Կսպասեմ, ասաց նա ժպտալով:

Մի օր, երբ նա ամառանոց եկավ մենակ, Մելանիան հարցրեց.

Ինչո՞ւ ազգականիդ չբերեցիր:

Չուզեց գալ:

Ինչո՞ւ:

Է՛, երևի, հասկացել է, որ դու չես սիրում իրեն:

Մելանիան շրթունքները թեթևակի կծեց:

Եթե հասկացել է, շատ լավ է արել:

Մելանիա՛, արտասանեց Սամսոնը հանդիմանաբար:

Նա ինձ բոլորովին դուր չի գալիս: Այո՛, դուր չի գալիս, եթե ուզում ես ճշմարիտն իմանալ:

Յատուկ Պոէմ

Բայց լա՛վ չես անում: Պետք է նրա հետ քիչ թե շատ քաղաքավարի վարվել, թե չէ քույրս կլսի, կվիրավորվի:

Մի՞թե, արտասանեց Մելանիան մտախոհ և անորոշ:

Ես մյուս անգամ անպատճառ հետս կբերեմ նրան:

Մելանիան իսկույն չպատասխանեց, լռեց մի քանի վայրկյան և հետո ասաց.

Դո՛ւ գիտես, ազգականը քոնն է...

Այդ օրը նա Սամսոնին թվաց սովորականից ավելի տխուր, գունատ, նույնիսկ նիհար: Կարելի էր կարծել, թե ամառանոցի օդը լավ չի ներգործում նրա վրա: Սամսոնը հարցրեց.

Մելա՛նիա, դու առո՞ղջ ես...

Ե՞ս, կրկնեց Մելանիան, ես բոլորովին առողջ եմ...

Եվ, կարծես, հանկարծակի մի բան հիշելով, նկատելու չափ գրգռված, ավելացրեց.

Լա՛վ կանես, որ քո մասին մտածես:

Ինչո՞ւ, ես է՞լ բոլորովին առողջ չեմ:

Դո՞ւ... այո... առողջ չես...

Սամսոնը զարմացած նայեց կնոջ երեսին:

Մելա՛նիա, ի՛նչ ես ուզում ասել: Ես առողջ եմ և միշտ էլ առողջ եմ եղել:

Է՛հ ավելի լավ, շատ ուրախ եմ:

Այդ ի՞նչ տեսակ ես խոսում, Մելա՛նիա: Ասա՛:

Ասե՞մ, կրկնեց Մելանիան՝ հանկարծ մի համարձակ հայացք ձգելով ամուսնու աչքերի մեջ:

Ասա՛:

Դու պահանջո՞ւմ ես:

Մելանիան, գլուխը թեքելով կրծքին, սկսեց մատներով նյարդային արագությամբ պտտեցնել սեղանի վրա դրած ծխախոտատուփը:

Բայց ավելի լավ է չխոսել այդ մասին, ասաց նա վերջապես, տուփը սեղանին զարկելով և ոտքի կանգնեց:

Սամսոնը քանի գնում, ավելի ու ավելի էր հետաքրքրվում:

Կնոջ խոսքերի մեջ զգում էր մի հետին թունալի միտք, մի միտք, որ անշուշտ վաղուց է Մելանիային զբաղեցնում: Նա ինքն այդ միտքը բացատրեց այլ կերպ:

Մելա՛նփա, եթե չես ասիլ, կնեղանամ:

Էհ, շա՛տ լավ, որ ստիպում ես կասեմ: Դու հիվանդ ես:

Մի վայրկյան Սամսոնը կարծեց, թե կինը կատակ է անում, թեև սպասում էր լսել նրանից հենց այդ պատասխանը:

Ես հիվա՞նդ եմ, ե՞ս, գոչեց նա ծիծաղելով:

Եվ նրա ծիծաղը հնչեց այնքան թառամ, այնքան ծերունական, որ Մելանիան ակամա ցնցվեց:

Ես հիվա՞նդ եմ. ե՞ս, կրկնեց Սամսոնը այս անգամ լուրջ, ասա՛, ինչո՞վ:

Թո՛ղ, ի սեր աստծու...

Հիմա չեմ թողնիլ, մինչև որ բոլորը չասես: Տեսնում եմ, դու իմ մասին վատ կասկած ունիս: Դու ինձ զրպարտում ես. գիտե՞ս, զրպարտում ես... ես կյանքումս

Յատուկ Պոէմ

հիվանդ չեմ եղել...

Այո... կարելի է... բայց ես այդ չէի ուզում ասել...

Ուրեմն ի՞նչ, ասա՛ ի՞նչ է իմ հիվանդությունը...

Մելանիան գլուխը հանդարտ բարձրացրեց, ուղիղ նայեց ամուսնու երեսին և արտասանեց.

Ծերությունը...

Որքա՜ն վիշտ, որքան կծու հեգնանք կար այս մի հատ բառի մեջ: Վիշտ՝ Մելանիայի, հեգնանք՝ Սամսոնի համար: Եվ մի վայրկյանում հիսունչորս տարեկան մարդը ծերացավ ամբողջ տասը տարով:

Ահա՛ այն վայրկյանը, որին վերջին ժամանակ սպասում էր ամեն օր, ամեն ժամ, և սպասում ներքին սարսափով:

Ես ծե՞ր եմ, կրկնեց նա անեռանդ ձայնով և մի տեսակ հուսահատությամբ:

Այո՛, դու ծեր ես, միթե չգիտեի՞ր:

Սամսոնը թուլացած ընկղմվեց բազկաթոռի վրա:

Մելանիան կամացուկ դուրս գնաց սենյակից...